

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

V. Quódnam corpus fuerit firmamentum secundo die factum, & quomodo
ad diuidendas aquas ab aquis firmatum, seu positum sit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

Quodnam corpus fuerit firmamentum secundo die factum, & quomodo ad diuidendas aquas ab aquis firmatum, seu possum sit.

Prima sententia est, firmamentum illud fuisse proprium celum æthereum, quod in illo die fuit substantialiter productum. In hoc convenire videntur omnes auctores, qui aquas supra celum stellatum collocant. Videtur tamen inter eos esse aliqua diversitas. Nam quidam dicunt esse celum stellatum, quia in quarto die dicitur Deus posuisse stellas in firmamento: ita sentit Chrysostomus hom. 4. in Genes. & fertur sub nomine D. Thomæ in expositione in Genes. & sequitur Catherinus ibidem. Alij omnes celos planetarum cum stellato sub nomine firmamenti comprehendunt, quod insinuat Damascenus libro secundo de Fide capite sexto, quamvis non satis rem declare, nam etiam celum stellatum firmamentum appellat, ut ibi etiam Chichouetus notat, & sequi videtur. Et eodem modo loquitur Beda in Exaëmeron, & sequitur Magist. sentent. in 2. distinct. 14. in princip. Et duci videntur, quia dicta verba quarta diei ad omnes hos celos possunt accommodari, quia omnes aliquo modo stellati sunt, nam singuli vnam saltem stellam habent.

Verum tamen consequenter in hac sententia loquendo, dicendum videtur sub nomine firmamenti comprehendere etiam celos supra octavam sphaeram existentes, si duo sunt præter empyreum, vel saltem primum mobile. Nam elementares aquæ sunt supra celum stellatum, perfectio etiam sunt supra crystallinum, & supra primum mobile, si ab hoc est distinctum. Quia non est creabile inter primum mobile, & inferiores celos aquas esse interpositas, alias circumferrentur & raperentur per motum primi mobilis, quia non posset aliter primum mobile secum rapere inferiores celos, imo etiam secum moveret aquas, non parum eius impetus retardaretur, ne posset ad inferiores celos pervenire. Et ideo qui melius in ea sententia loquuntur, dicunt aquas esse supra omnes mobiles celos. Ergo isti consequenter dicere debent, omnes illos celos factos esse hac secunda die, & nomine firmamenti esse comprehensos. Probatur hæc ultima illatio, tum quia inter aquas existentes iuxta celum empyreum, & existentes in hoc inferiori hemisphaerio, non minus interponitur primum mobile, quam celum stellatum, nec magis hoc celum, quam celum lunæ: ergo tota illa celorum congeries diuidit aquas ab aquis: ergo tota illa munus firmamenti subit: ergo tota sub nomine firmamenti comprehendere debet. Tum etiam, quia si nunc est aqua supra omnes celos mobiles, non fuit illuc eleuata ab hoc inferiori orbe per motum localem, sed ibi creata fuit prius, & postea ibi firmata, ut cap. superiori ostensum est. Ergo ante secundum diem nullum erat celum inter illam aquam, & inferiorem interpositum, alias (ut supra argumentabar) iam esset facta diuisio aquarum ab aquis. Ergo firmamentum, quod postea diuisit aquas ab aquis illo modo intellectis, non potest esse nisi tota congeries, seu expansio celorum mobilium.

Hinc consequenter in hac sententia loquentes, dicunt, firmamentum fuisse hoc die factum quoad substantialem productionem eius, ut in Basil. Ambr. & alijs videre licet. Et probatur consequentia ex proximè dictis, quia ante diuisionem aquarum ab aquis non poterant esse celi in substantia sua: ergo tunc facti sunt substantialiter, quando aquas ab aquis separare cœperunt. Consequentia

est evidens, & antecedens probatur, quia si iā corpora caelestia substantialiter existant, ubi nam quæso erant, aut in quo orbis situ? Nam ubi nunc sunt, esse non poterant, quin diuiderent aquas ab aquis, ut iam argumentati sumus: in alio vero situ, quem postea totaliter mutauerint, cogitari non possunt, ut cap. præcedenti probaui. Ergo necessario dicendum est in hac sententia, celos in opere huius secundæ diei substantialiter esse productos. Quapropter non loquitur consequenter, qui cū doceant nomine firmamenti significari corpora caelestia, nihilominus dicunt, non esse firmamentum factum quoad substantiam, sed quoad aliquam qualitatem, quod sentit Lyræ. Hoc enim nec in Scriptura fundamentum habet, nec consequenter dici potest, quia si substantia celorum iam erat, iam diuidebat aquas, ut dixi. Neque etiam explicari potest, quæ fuerit qualitas illa, secundum quæ celum secundo die factum dicitur. Respondet Lyræ, fuisse qualitatem datam celis ad influendum super elementa ad eorum conseruationem, & gubernationem. Sed hoc nec Scripturæ, nec Philosophiæ consonat. Nam Scriptura non dicit hoc die facti esse firmamentum, ut influat, sed ut diuidat aquas ab aquis: ad quod munus impertinens est influentia, nam etiam si nihil influeret, si esset terminus, & quasi paries interpositus inter aquas, & aquas, esset ad illud munus sufficiens. Et præterea secundum veram Philosophiam in celo non sunt qualitates extrinsece, aut aduentitiæ, præter lumen quatenus à sole communicatur: si quæ vero sunt in singulis ætheris propriæ & inseparabiles qualitates ad peculiari modo influendum, illæ concreatæ sunt cum ipsis astris seu celis, & non postea per propriam actionem, seu quasi alterationem inditæ, quia sunt propriæ passionibus à formis caelestibus manantes, sicut supra & luce diximus, vel sicut de herbis, vel lapidibus, seu petris peculiare virtutes habentibus, credimus. Si enim in corporibus terrestribus similes virtutes manant à proprijs formis, cur non magis in celestibus?

Vnde alij dixerunt illam qualitatem fuisse peculiarem soliditatem, seu firmitatem datam celis ad sustinendas aquas. Sed utrunque incommo- dum in hoc inuenio, quia non prius tempore facta est diuisio aquarum, quam celum fuerit sufficienter firmatum ad utraq; aquas terminandas. At vero si prius essent facti celi quoad substantiam, quam quoad firmitatem, prius etiam diuisissent aquas, quam in se firmitatem illam recepissent. Ergo non consonat illa sententia cū Scriptura, quæ dicit, *fuit Deus firmamentum, diuisitque aquas*. Deinde etiam non est philosophicum fingere talem qualitatem extrinsecus additam substantiæ celi, nam illa esse non potest nisi vel densitas, aut quasi durities, vel indiuisibilitas aut incorruptibilitas: quidquid autem huiusmodi est in celo, intrinsecum illi est, & connaturale, ac proinde cū illo concreatum: ergo frustra fingitur prius substantialiter creatum quasi monstrosum utpote in ternis dispositionib. & connaturalib. qualitatib. priuatum, quæ postea illi addita fuerint. Si ergo firmamentum illud fuit celum, sine dubio fuit tunc substantialiter productum.

Ex quo ulterius consequenter dicendum est, non fuisse creationem firmamenti productionem ex nihilo, sed ex præiacente materia. Huius oppositum docuit Burgen. in Addition. ad Lyræ. Gen. 1. Sed re vera non loquitur consequenter, dum asserit, firmamentum esse factum secunda die quoad substantiam: & nihilominus non esse factum ex materia alicuius corporis præexistentis in illo loco, ubi firmamentum factum est. Nam illud spacium, quod firmamentum in hoc mundo repleuit, quodq; iam erat intra sphaerâ celi empyrei inclusum,

Lyræ tamen in ea consequenter non loqui videtur.

Lyræ. Sponso respo- datur duplici incommodo.

Aliorum res- sponso præ- dicto duplici incommodo etiam reu- citur.

Ex eadem sententia consensio à Burgenfis.

Et redarguitur.

includum, non erat vacuum priusquam firmamentum fieret: ergo alio corpore erat repletum, quod ibi postea manere non potuit: ergo necessarium fuit, ut ex illo firmamentum produceretur, quia neque annihilari debuit, nec per motum localem conuenienter inde expelli potuit. Quia non est verisimile, tantam molem corpoream fuisse ab illo loco exclusam, & simul cum præexistentibus corporibus in eorum locis intromissam esse: nam id sine corporum penetratione, vel nimia, & præternaturali condensatione fieri non poterat. Unde propter hanc rationem, præter alias supra positas verisimum est principium sæpe repetitum, & communiter receptum, Deum post primam corporum creationem, nullum nouum corpus ex nihilo creasse, sed ex aliquo prius creato illud formasse. Quæ formatio solet dici creatio, quia & materia, ex qua fit, ab eodẽ auctore creata est, & quia tunc fiebat per actionem propriam auctoris naturæ, & à communi modo generationis, quæ per causas secundas fit, distincta, ad quam distinctionem significandam nomine creationis significatur: atque etiam, ut indicetur, illam fuisse originariam, ut sic dicam, talis rei, vel speciei ab auctore suo emanationem. Si ergo firmamentum, id est, cælum stellatum, vel solum, vel cum alijs cælis mobilibus, secundo die substantialiter creatum est, profecto hoc secundo modo creationis, seu formationis ex præsupposito subiecto, non ex nihilo fuit productum. Et in hoc ferè, conueniunt alij huius sententiæ auctores.

6. Ex qua materia iuxta dictam sententiam factum fuerit firmamentum.

Multum autem inter se variant, & dissentiunt in explicanda materia, ex qua tunc firmamentum, seu cælum productum est: nam alij ex igne factum esse cogitarunt, ut refert Augustinus lib. 2. Gen. ad litter. c. 3. Et videtur sequi Gregor. Nissenus in Exameron, dum exultat, firmamentum esse igneæ naturæ, & subtile potius, quàm crassum, aut densum. Quem sequutus est Anselm. lib. 1. de Imagine mundi c. 25. & Alcuin. q. 23. in Genesim. Basil. verò homil. 3. Exameron ex nullo elementorum, neq; ex commixtione elementorum, sed ex alia quadam subtili materia putauit esse factum: quod etiam sentit Ambrosius lib. 1. Exameron c. 6. qui allegat verba Isaie dicentis, qui firmavit cælum sicut fumum. Communior tamẽ horum auctorum sententia est, fuisse ex aqua formatum. Estque hic modus dicendi probabilior, illa sententia supposita, quem Beda in Exameron ex D. Petro refert in lib. 1. Recognit. Clementis, ubi expressè hæc sententia habetur, quam sequuti sunt Theodor. q. 11. & 14. in Genesim, & Anastas. Sinaita lib. 2. Examer. & Cyrill. Hierosol. Catechesiz. & 9. & plures alij, quos Gloss. magna refert. Habet enim hic modus aliquam fundamenti speciem in Scriptura, & narratione Moysis: ait enim dixisse Deum, fiat firmamentum in medio aquarum. Vnde apparet, & consequenter colligit, usque ad secundum diem totum spacium à supremo cælo usque ad terram aquis plenum fuisse, Deum autem secunda die ex aquis in loco medio collocatis, firmamentum, seu congeriem cælorum mobilium formasse, & solidasse, atque ita producendo firmamentum, aquas ab aquis diuississe. Atque ita ferè totum huius sententiæ fundamentum in proprietate istorum verborum positum est, vnumquodque illorum ponderando, ut paulo post nostram sententiam explicando, & huic fundamento satisfaciendo, videbimus. Solent etiam hic adiungere verba Petri Epist. 2. c. 3. quæ nunc omitto, quia in libro primo, tractata sunt.

7. Reiecta sententia hactenus tractata

Nihilominus sententia hæc à nobis probari non potest: cum quia diximus supra cælos stellatos, aut mobiles nullas esse veras aquas: ergo non sunt illi cæli, qui diuidunt aquas ab aquis: ergo non

sunt firmamentum. Tum etiam quia diximus omnes illos cælos fuisse creatos ex nihilo in primo instanti: postea verò per nullam mutationem accidentalem, siue localem, siue alterationis potius, se denominationem firmamenti accipere. Diciamus ergo in primis, firmamentum illud hoc die factum inter aquas, esse aerem, seu aliquam partem eius, nempe aliquam regionem aeris. Hanc sententiam magis probat Diuus Thomas 1. p. q. 68. art. 1. & 76. art. 1. Durand. in 2. d. 14. q. 1. n. 14. Caietanus & Pereyra in Gen. & Eugub. in Cosmopæia, & sequitur Lorinus in id Psalmi 18. & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Vbi idem tenuit Arias Monta. & Genebrardus ibi refert Chaldaum exponentem de aere, qui inter cælum, & terram latissimè est expansus, & in quo mirabilia meteora cernuntur, & mirabilia Dei prædicant, & hanc interpretationem ad locum Genesim accommodat, eamque sicut esse multorum sententiam, quam ipse non reprobatur. Et eandem sequitur Pineda in id Job. 37. Tu forsitan cum eo fabricaueris cælos, &c. eundem locum de aere interpretando. Consentit etiam Tornielus in Annalibus: ac denique necessarii idem dicunt omnes, qui negant, aquas, esse supra cælos incorruptibiles. Et ex Patribus illi fauet Augustinus lib. 2. Genesim ad litter. cap. 4. cuius verba iam supra retuli. Et in imperfecto Genesim ad litter. c. 8. sic inquit, Quoniam cælum firmamentum vocauit, non absurde intelligitur quidquid infra ætherem cælum est. At verò in cap. 12. explicans opus quartæ diei dicit, In hoc loco, cum dicitur: firmamentum celi, intelligendum est, omnem istam ætherem machinam dici. Quia omnia substantia continentur sub quatuor, & tranquillæ aeris ferè ut viget, sub quatuor istis aer turbulentus, & procellosus agitatur. Quæ verba parum nostre sententiæ fauent, & ostendunt Augustinum in illare fuisse dubium, quauis in eis aerem à significatione firmamenti non excludat. Deinde fauet etiam Hieronim. Epist. 33. ad Ocean. cum dicit, Inuicem, & terram medium destruitur firmamentum. Et cū subdit, iuxta Hebraicis sermonis etymologiam, & aqua fortitur vocabulum, scilicet cælum, Hebraicè Samaim. Expressius hanc sententiam docuit Rupertus lib. 1. in Gen. c. 22. cuius verba paulo post referam.

Ratione probatur hæc sententia primò à sufficienti partium enumeratione: quia si nomine firmamenti ibi non intelliguntur superiores cæli, oportet, ut cælum inferius intelligatur, quandoquidem firmamentum cælum appellatum est: hoc autem cælum iuxta Scripturæ usum non est nisi aer. Secundo, quia nullum aliud corpus dici potest diuidere aquas ab aquis. Ergo nullum aliud potest esse firmamentum, cui hoc munus tribuitur. Antecedens iuxta explicationem aquarum, quam sequimur, per se notum est. Veruntamen etiam iuxta sententiam ponentem aquas supra cælos incorruptibiles, non potest designari corpus, aut corporum collectio diuidens aquas ab aquis nisi aer in ea includatur. Nam firmamentum diuidens aquas ab aquis occupare debet totum spacium inter aquas superiores, & inferiores, interiectum: ita ut sicut ex parte superiori cœlestes aquas proxime contingit, & continet: ita inferiores aquas terrestres sub se immediatè contineat, & attingat. Nam firmamentum est tanquam terminus vtrarumque aquarum: de ratione autem termini est, ut immediatè attingat eas, quæ terminat, seu diuidit. Ergo necesse est, ut saltem ex inferiori parte aer ad firmamentum pertineat. Vnde viterius cum superiores aquæ infra omnes cælos ætheris, imò etiam infra ignem, & tertiam, seu supremam regionem aeris sint, rectè concludimus, solum aerem esse firmamentum diuidens aquas ab aquis.

Sed

cum hoc potest sine aliquo rumpi fragore, & penetrari. Ideo & firmamentum dicitur, quod non sit inualidum, neque remissum. Vnde concludit, A firmitate ergo firmamentum est nuncupatum, vel quod diuina virtute firmatum sit. Nam (vt statim dicam) credibile est, illam aeris partem peculiarem dispositionem ad continendas aquas nubium ab auctore naturæ accepisse.

14 *Infima quoque regio aeris nomine firmamenti venit potest.*
Addimus verò, etiam inferiorem partem aeris sufficientem firmitatem ad officium continendi aquas, ratione cuius propriè valeat firmamentum appellari. Sic Rupertus supra, Firmamentum, ait, non solidum quid, aut durum est, vt vulgo putatur, sed aer est extensus, & subtilizatus, quia licet solidum corpus non sit, Scriptura illud firmamentum vocat, eo quod diuidat aquas ab aquis. Quod amplius ipse non declarat: August. vero lib. 2. Gen. ad liter. c. 10. dixit, vocari firmamentum, aut propter firmitatem, aut propter intranfigibilem terminum superiorum & inferiorum aquarum. Quod etiam ex Chrysost. Ambrosio, Origene, Eucherio, Beda, & alijs refert Afric. supra. Et addit Euginum Genesim primo dicentem, potuisse vocari firmamentum ex firmitate sitis, sicut de terra dicitur, qui firmavit terram super aquas Psal. 135. & Psal. 92. firmavit orbem terræ. His ergo modis tota etiam inferior pars aeris firmamentum, seu pars firmamenti dici potest, quia magnam firmitatem habet in situ suo, præsertim respectu aquarum, quas ita sub se continet, vt terminum illum nullo modo transgredi valeant. Ergo ex nomine firmamenti nullum probabile argumentum cõtra nostram sententiam sumitur. Quomodo autem inferius dicatur Deus posuisse stellas in firmamento, & opere quartæ diei declarabitur, capite nono, numero 11.

Ad confirm. in num. 11.

15 *Obiectio 1. contra eandem secundam sententiam. Quorundam responsio.*

Sed tunc altera obiectio insurgit ex ponderatione verbi, fiat firmamentum. Quoniam aer iam existebat in toto loco suo, nam ibi primo die creatus est, vt in primo lib. diximus: ergo vel non potuit firmamentum fieri secundo die, vel aer non est. Respondetur, propter hanc causam aliquos dixisse, aerem fuisse factum quoad substantiam hoc secundo die. Ita refert Pereyra, & non putat improbabile, explicatque in hunc modum: nam in primo die totum spatium à terra vsque ad lunam non erat tribus alijs elementis plenum, sed quadam nebulosa materia, seu tenui vapore quali medio inter aerem, & aquam. Quod colligunt ex illo Ecclesiast. 24. vbi diuina sapientia dicit, Ego feci, vt oriretur in celis lumen indeficiens, & quasi nebula rexi omnem terram. Et Iob 38. Quis conclusit ostium maris, quando erumpebat, quasi de vulua procedens, cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi panis infantie obuoluerem? Ex hac ergo nebulosa materia dicunt, factum esse aerem, imò etiam ignem in hac secunda die, per quandam veluti extensionem, & rarefactionem diuina virtute factam.

16 *Refellitur præcedens responsio quod non sit consentanea scripturæ.*

Ref. rationi

Sed hæc sententia nec Scripturæ, nec rationi consentanea est. Nam Scriptura manifestè supponit, aquas præexistisse ante secundum diem, sic enim in principio huius diei dixit Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & infra, diuisi que aquas, &c. non ergo tunc fecit aquas, sed diuisit, quæ iam erant: ergo eadem ratione non fecit tunc aerem, sed iam erat. Deinde non est ordini naturali consentaneum, vt in prima productione corpora simplicia fiant ex multis, sed potius è contrario. Propter quas rationes, & alias supra concludimus, omnia elementa sub proprijs formis in primo instanti simul cum celis creata fuisse. Neque assertio illius nebule in principio tegentis terram, & ascendens vsque ad concauum lunæ in Scriptura fundamentum habet. Nam in primo testi-

monio Ecclesiastici 24. non dicit Sapientia, nebula rexi omnem terram, sed sicut nebula, &c. ac si diceret, quod Ianfenius ibi dicens, Sapientiam in principio rexi, ornasse lumen, terram verò obtexisse caligine, vel quæ nebulae erant super faciem abyssi, vel quia in terra factum est, vt nox diei succederet: quauis enim nox, aut nebula non sint nebula, nihilominus rectè de ipso dicitur, tegere terram instar nebule. Vel certe ad illam comparationem satis esse potuit, quod DEVS terram aqua tegeret, perinde ac folet nebula tegi. Potest etiam esse alius sensus magis reconditus, quod ipsa sapientia increata dicatur, textisse terram instar nebule, quia maiestate sua & præsentia terram implebat, ad eum modum quo de diuino spiritu explicatur illa verba, Spiritus Domini ferebatur super aquas, quia fouebat illas præsentia, & virtute sua. Quem sensum etiam notat Ianfenius, aduertendo, vocem illam nebula non esse ablatiui casus, sed nominatiui, Vatablus autem expresse vertit ad modum nebule. In verbis autem Iob non est sermo de opere secundæ diei, sed tertie, vt patet ex antecedentibus verbis, qui concludit, sit ostium mare, &c. Quod sine dubio tertia die factum est, vt paulo post videbimus. Vnde postea non dicitur, Deum textisse terram nebula, aut caligine, sed mare: nam verba sunt, cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi panis infantie obuoluerem. Vbi illa relatiua cum, & illud, mare, quod præcesserat, referunt, non terram, de qua mentio facta non fuerat. Vnde etiam voces illæ nubes, & caligo cum omni proprietate, & vt ad litteram sonant, intelligantur, nihil probant de nebulosa illa materia in principio creata supra terram, sed ad summum probant, in tertio die, quando Deus aquas intra locum maris congregauit, nubem aliquam ex eisdem aquis eleuatam esse, quæ caligine quadam mare ipsum obuoluebat. Quod an ita sit, vel cur ita factum fuerit, incertum est: nunc verò satis est verba illa nihil ad præsentem causam facere, vt ex dictis constat.

Dicendum est ergo, aerem illum, qui nomine firmamenti in verbis illis significatus est, non esse factum, quoad substantiam per illa verba, fiat firmamentum in medio aquarum, sed tantum accommodatum per illa verba munus, & statum firmamenti. Ita docet Diuus Thomas dicta questione sexagesima octaua, articulo primo, & hanc sententiam magis probat Pereyra supra, & est satis communis. Et declarat breuiter, explicando simul totum opus huius secundæ diei. Omnia enim opera istorum dierum ordinata sunt ad dispositionem vniuersi faciendam generationi, conseruationi, & habitationi hominum, & aliorum multorum accommodata. Et quia hæc omnia ex luce, & motu primi mobilis maxime pendunt, dispositio vniuersi ab illis in primo die inchoata est. Deinde verò necessarium erat, aquam segregare, & in vnum locum colligere, vt terra esset locus mistis accommodatus. Quia verò terra per se & in sola sua dispositione, & ariditate sumpta non est ad generationem multorum apta materia: nisi conuenienti humiditate disponatur, ideo necessarium fuit ante separationem aquæ à terra, seu ante maris effectiorem, aquas eleuare in superiorem locum, vt inde postea possent opportunitas temporibus descendere, & terram irrigare, & ad rerum procreationem focundare, simulq; vt descendendo calorem aeris temperarent. Hæc igitur de causa in hoc secundo die primum omnium magna portio aquarum terrestrium, vsque ad secundam regionem aeris eleuata est, & ita diuisa sunt aquæ ab aquis, manifestè aer interpositus, tanquam terminus separans aquas pluuias à terrestribus, & ita factus est non simpliciter in esse aeris, sed

sed secundum quid in esse firmamenti, seu intransigibilis termini, ut Augustinus dixit. Et hoc significatur, quia non simpliciter dictum est, fiat firmamentum, sed additum est, & diuidat aquas ab aquis. Addendum verò vterius est ex D. Th. non solum in aqua factam esse mutationem, vel localem, per ascensionem alicuius partis eius, vel alterationem per mutationem in vapores, vel nubes: sed etiam in ipso aëre factam esse aliquam alterationem per condensationem partium eius, quam D. Th. spissitudinem vocat, per quam alterationem ille locus aptus, & quasi connaturalis factus est ad generationem aquarum pluuiarum, & ad recipiendam, & quasi sustentandam materiam illi generationi aptam. Et hinc consequenter etiam factum est, ut totus aër usque ad terram eam dispositionem reciperet, vel recineret, quæ ad illud munus diuidendi aquas ab aquis, apta esset, & ita totum huius diei opus fuit consummatum.

Tertio tamen & vltimò insitare aliquis potest, virgendo illa verba, & d. n. i. s. i. s. a. q. u. a. s. ab a. q. u. i. s. Primo quidem, quia non est verisimile in hoc ipso die eleuatos esse vapores, & nubes in sublimem partem aëris: tum quia illa eleuatio fit virtute solis, & caloris eius, non potuit autem Sol tam breui tempore tantam multitudinem vaporum eleuare: tum etiam quia cap. 2. dicitur, quod post conditum paradysum, Deus non dimisit pluerat super terram. Deinde quia licet dicamus, nubes, & vapores fuisse eleuatos hoc secundo die, nihilominus nunquam tum proprietate verum est, aquas fuisse diuisas ab aquis, quia aqua non ascendit usque ad aërem sub propria forma aquæ, sed per præuiam mutationem in vapores, & nubes, quæ reuera non sunt aqua, quamdiu ex illis non generatur. Neque etiam sunt in eodem die genitæ pluuiæ aquæ in superiori regione aëris: ergo simpliciter, & propriè verum non est, fuisse in illo die aquas supra firmamentum ab inferioribus aquis diuisas.

In hoc puncto aliqui dixerunt, non esse necessarium, ut in hoc die fuerint subleuati vapores, & nubes usque ad secundam regionem aëris, vel in eodem die fuisse aquas pluuias genitas, sed satis esse, quod hoc die fuerit designatus, & destinatus aër, ut esset naturalis locus, in quo pluuiæ aquæ generandæ essent, ut ita diuisio aquarum ab aquis heret. Sed hoc cum grano salis accipiendum est. Nam sine dubio dicendum est, hoc die factam esse, & executioni mandatam diuisionem aquarum ab aquis, & interpositionem firmamenti inter illas: nam hæc duo historice referuntur hoc die facta, & cum veritate, & proprietate sunt intelligenda: ergo corporaliter (ut sic dicam) & per phyllicam mutationem in aqua, & in firmamento, seu in aëre factam, executioni mandata sunt. Igitur non solum est designatus, seu destinatus aër, seu aliqua eius pars, ut postea esset locus naturalis generationis aquarum (nam hæc designatio, vel destinatio magis ad internum actum mentis, quam ad externam executionem pertinere videtur) sed etiam aër ipse intrinsecè dispositus, & preparatus est, ut esse posset aptus aquarum locus: imò etiam in possessione (ut ita dicam) ipsarum aquarum missus est illas recipiendo, & continendo, & à terrenis aquis diuidendo. Vnde vterius omnino asserendum est, hoc die medijs nubibus, aut vaporibus, vel alijs similibus meretricis substantijs magnam partem aquarum in aëre seu supra firmamentum fuisse eleuatas, quia sine hac eleuatione vera, & corporalis diuisio aquarum ab aquis intelligi non potest. Neque contra hoc obstat prima pars obiectionis facta, quia non oportet totam illam actionem, & mutationem tantum efficaciam Solis, vel lucis, aut caloris eius tribuere, (ut quidam volunt) nam potissimum facta est per efficaciam auctoris naturæ, dicentis, Fiat firmamentum in medio aquarum. De quo imperio rectè intelligi potest illud Amos 5. & 6. Qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen est eius Diuina autem virtute facile fieri potuit illa eleuatio, & alteratio, quantumvis magna cogitetur, intra vnius diei tempus, imò & breuiori, si Deus voluisset. Neque hoc opus propter velocitatem, vel aliam similem causam censeri potest miraculosum, seu supernaturale etiam quoad modum, quia pertinuit ad primam rerum creationem latè sumptam, id est, ad primam huius mundi conditionem, & convenientem institutionem, prout ab ipso auctore naturæ modo maximè connaturali disposita, & consummata fuit.

Quoad alteram verò partem de propria generatione aquarum pluuiarum facile concedam, non fuisse hoc die factam in superiori regione aëris. Et hoc ad summum probant verba ex 2. Gen. citata, Non pluerat Dominus Deus super terram. Fieri enim potuit, ut nubes, & vapores, & tota materia aquea ad pluuias necessaria usque ad secundam regionem aëris hoc die ascenderent, & nihilominus non statim, nec post aliquos dies generarentur, aut descenderet pluuiæ. Quamquam si quis vellet mordicus resistere, non posset contrarium citatis verbis Genesis omnino conuinci. Nam in dictis verbis solum dicitur, quod non pluerat Deus super terram, hoc autem esset verum, etiam si hoc ipso secundo die post ascensum nubium essent genitæ aquæ pluuiæ, & descendissent per aërem: quia nihilominus non descendissent super terram, nec irrigassent illam, quod Scriptura in illis verbis intendit: sed descendissent super inferiorem aquam, quæ tunc totam terram circūdabat. Quod si Deus fortasse hoc totum isto die facere voluisset, nec otiosum, nec superuacaneum esset, sed ad ostensionem perfecti, & consummati operis pertinere potuisset. Nihilominus tamen, ut dixi, verisimilius videtur, non fuisse hoc eodem die nubes, & vapores iterum redactos in pluuiam, sicut non est etiam verisimile, statim fuisse genitam niuem, grandinem, & similia, & eodem die ad inferiores aquas descendisse. Quia hæc omnia per se necessaria non sunt, nec tunc erant vtilia ad mundi ornamentum, & distinctionem, & alioquin in Scriptura fundamentum non habent. Nam ut verè, ac propriè dicantur aquæ diuise ab aquis, & supra firmamentum collocatæ, satis est, quod per nubes, & vapores ascenderint, & supra firmamentum detenta fuerint. Quidquid enim sit de questione Physica, an vapores isti, vel nubes habeant formam substantialem distinctam à forma aquæ, vel an aqua sit formaliter in nube quoad substantiam suam, vel tantum potentia, & quasi in materia proxima: nihilominus communi, & vulgari sermone dicitur aqua in nubibus contineri, & Scriptura ipsa interdum ita loquitur, iuxta illud Iob 26. Qui ligat aquas in nubibus suis. Vnde dixit eleganter Gregorius Nazianzenus oratio. 34. quæ est secunda de Theologia parum à fine, Quia aqua in nubibus alligat, eamque partim in nubibus figit (ò rem admirandam!) verbo compressam, tamen si natura sua fluxam, & labilem: partim in totius terræ aërem effundit, ac tempestiuè, & aequali modo spargit. Sic ergo cum omni proprietate communis, & vñtati sermonis dicuntur aquæ pluuiæ diuise à terrestribus, & supra firmamentum eleuatæ ratione nubium, & vaporum, etiam si non statim fuerint in pluuias aquas transmutatæ.

Tandem ex omnibus dictis responderi facile potest ad vulgarem interrogationem, cur in opere huius diei non sint addita illa verba, & vidit Deus, quod esset bonum, neque adiuncta est benedictio, sicut in operibus aliorum dierum factum legitur.

20
Ad 2. partem
ibid.

21
Cur in hac 2.
die non sit ad-
ditum benedi-
ctio.

gitur. Cuius rei moralis ratio reddi solet, quia numerus binarius ab unitate recedit, cum unitas ad perfectionem pertineat. Ita refert Diuus Thomas 1. p. q. 74. art. 3. ad 3. & habetur apud Hieronymum lib. 3. contr. Iovin. & Ezechiel. 11. & Aggai 2. & refertur in cap. nuptiarum 32. q. 1. Veruntamen ratio literalis est, quam D. Thom. supra ponit, nimirum, diuisionem aquarum fuisse inchoatam in hac secunda die, non tamen fuisse perfectam vsque ad tertiam: & ideo de isto opere non fuisse addita illa verba, quæ perfectionem, & consummationem operis indicare solent, qualia sunt illa, *vidit Deus, quod esset bonum*. Et ob eandem rationem dilata est benedictio vsque ad diem tertium, & benedictio tunc data, etiam opus huius diei comprehendit. Et hæc est sufficiens ratio, & communiter recepta, alias verò addunt D. Thom. supra, & expositores in Genesim, quas nunc referre, aut expendere, necessarium non arbitramur.

CAPVT VI.

Quomodo tertio die aqua in locum vnum congregata fuerint, & apparuerit terra.

1. Ex quibus veluti partibus totum opus tertij diei consistat.

Opus tertij diei his verbis describitur Gen. 1. Dixit vero Deus, *congregentur aquæ quæ sub celo sunt, in locum vnum, & appareat arida, & factum est ita, & vocauit Deus aridam terram, congregationesque aquarum appellauit maria*. Et vidit Deus, *quod esset bonum*. Et ait: *Germinet terra herbam virentem, &c.* Ex quibus verbis constat, duo fecisse Deum opera hoc die tertio, scilicet, congregationem aquarum, & vegetabilium productionem, quæ inter se valde distincta sunt, & ideo de priori dicemus in hoc cap. de altero vero in sequenti. In priori etiam opere, duo illa subdistingui possent, scilicet, aquarum congregatio, & terræ detectio. Veruntamen quia hæc duo vna actio facta sunt: nam reuelatio terræ fuit quasi terminus à quo congregationis aquarum, ideo vtrumque horum sub eodem opere computantur. Necessarium etiam fuit, actiones alias in hoc opere interuenire, vt enim, aquæ quæ vniuersam terram tegebant, in locum vnum recipi possent, necessarium fuit, prius locum præparare, & quasi terram effodere, quod alia actio, & mutatione fieri oportuit. Quia verò omnis hæc operatio ad illum finem congregandi aquas in locum vnum, & detegendi terram ordinatur, ideo totum hoc vnum opus censetur, & omnis illa mutatio quasi connexionem quadam, & necessaria successione facta est, vt paulatim, & quasi per partes distinctius explicabitur.

2. Primum autem omnium inquiri potest, an in hoc opere aliqua mutatio, vel substantialis productio aquæ aut terræ interuenierit. Multi enim ex antiquis censuerunt, aquam, & terram hoc die fuisse substantialiter productas. Ita sentit Augustin. supposita illa sententia, quod isti dies non sunt materiales, sed intellectuales, & quod omnia simul fuerunt in reali duratione producta ex materia informi, ita vt informatas tantum ordine naturæ præcesserit, & in eodem instanti temporis formatio secuta fuerit. His enim principijs positis sentit August. tertio loco narrari formationem substantialem aquæ, & terræ, eamque illis verbis significari, *congregentur aquæ, &c. & appareat arida*. Ita exponit hanc sententiam D. Thom. 1. p. q. 69. art. 1. ex Augustin. lib. 1. de Genesi contr. Manich. c. 5. & 12. & in Imperf. Gen. c. 10. & lib. 1. super Gen. ad liter. c. 15. lib. 4. c. 22. & 34. Præter Augustin. autem nonnulli ex Doctoribus, qui hos dies naturales esse, & opera eorum cum reali successione facta

esse, fatentur, dixerunt etiam aquam, & terram fuisse hoc die substantialiter productas in illis locis, in quibus ita essent dispositæ, vt aquæ essent congregatæ in locum vnum, & terra virentibus appareret. Ita sentit Philo lib. de opificio mundi, & Gregor. Nissenus in historia sex dierum, & Abulenensis in Genesim, qui etiam aerem & ignem putat hoc die fuisse substantialiter productos. Consentit Bonag. in 2. d. 14. p. 2. dub. 3. literaliter. Magist. verò ibi, & Hugo de Sanct. Viç. lib. 1. de Sacram. p. 1. c. 12. Saltem aquam asseruerunt productam quoad substantiam in hoc die. Nam terram in principio cum celo creatam fuisse supponunt, ignem autem, & aerem in secundo die putant esse productos, ex materia nebuloſa, quæ totum spatium inter celum, & terram prius occupabat, nam partes illius superiores, ac leuiiores in aerem, & ignem in die secundo (vt aiunt) commutatæ sunt: hoc autem die tertio quæ in infima parte illius spatij circa terram relicta est, in elementum aquæ condensata, & formata est, & in præparatum sibi locum congregata.

Veruntamen hæc omnia, & sine fundamento in Scriptura dicta sunt, & sufficienter possunt ex dictis in primo libro impugnari, & ad explicandum huius diei opus nihil deferunt, nec verbis, quibus hoc opus refertur, adaptari possunt. Dico ergo, neque aquam, neque terram fuisse hoc die substantialiter productam: neque aliquam aliam mutationem substantialem fuisse per se, & propter aliquam congregationem necessariam. Sed mutationem tantum localem, cum aliqua congruenti alteratione admittit. Hæc sententia est communis antiquorum Patrum, & Doctorum, etiam moderorum, quos in progressu referam, quantum sufficere possent in primo libro allegati, ex quo nunc supponimus, opera horum dierum successiue fuisse facta per veros dies naturales: & ideo de sententia Augustini nihil hic addere oportet. Probatur ergo prima pars assertionis ex verbis illis, *congregentur aquæ, quæ sub celo sunt. Et appareat arida*. Nam primum verbum congregandi in rigore, & proprietate non significat productionem rerum quæ congregantur, sed iam existentium coactionem, quæ per mutationem localem, vel aliam similem accidentalem mutationem fit. Et vt nullus relinqueretur dubitandi locus, additum est, *aquæ quæ sub celo sunt*. Quia nimirum non aquæ, quæ tunc fiebant, sed quæ iam erant, in eundem locum conuelli iussæ sunt, & præterea in illis verbis euidenter significatur, sermonem esse de aquis, de quibus in secundo die fuerat dictum, sub firmamento mansisse, nam quod ibi dicitur, *sub firmamento*, perinde est, ac quod tertio die dicitur, *sub celo*: vocat enim firmamentum celum, vt ibidem scribitur. Sunt ergo celum aquæ, de quibus in secundo, & tertio die fit mentio, vt etiam ipsum nomen *aquarum* persuadet, & ipse etiam contextus. Nam in hoc die fit mentio illarum aquarum tanquam de re iam nota, & de qua sermo præcesserat: ergo non potuerunt illæ aquæ in hoc tertio die substantialiter productæ. Simile argumentum non minus efficax sumitur ex eo, quod de productione terræ ex illo verbo, *appareat arida*, nam idem est apparere, quod detegi, seu manifestari, quod sub aquis latebat. Hoc autem non fit per substantialem productionem, nec verbum illud *appareat*, illam significat, aut significare potest. Nam in rigore, quod apparere dicitur, existere supponitur, sicut quando Christus Dominus post mortem apparuisse dicitur, prius resurrexisse supponitur. Præterquam quod, si aquæ præexistebant, & in vnum locum congregabantur, vt appareret terra, necessaria consecutione inferitur, terram ipsam præexistisse. Vt omitam alia, quæ de creatione terræ supra dicta sunt, ponderando verba illa, *In principio creauit Deus celum, & terram*.

SVARE
de Angel
re 6. dierum
anima

JD

Quid alij
Doctores se-
scripsit.